

УДК 37.036:008

В. Г. Виткалов

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПРАКТИКА ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ В АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ ТА МАТЕРІАЛАХ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ (1)

У статті аналізуються окремі (переважно культурологічного спрямування) фонди Державного архіву Рівненської області (ДАРО) та можливість їх використання у подальшій науковій діяльності.

Ключові слова: архів, історична пам'ятка, Рівненщина

Відновлення історичної правди, призабутих або свідомо замовчуваних сторінок вітчизняної історії і формування на цій основі глибокого історичного мислення та високої політичної культури, неможливе без активного використання джерел, тобто матеріалів, зосереджених переважно у музейних та архівних установах, що зберігають часто унікальну інформацію стосовно минулого. Такими, на нашу думку, є фонди Рівненського обласного Державного архіву (ДАРО), заснованого на початку 1940 року відразу після об'єднання західної та східної частин українських теренів і створення на території колишніх Дубнівського, Здолбунівського, Костопільського, Рівненського та Сарненського повітів Рівненської області. Підставою для цього стала постанова Ровенського облвиконкому від 3 червня 1940 року «Про охорону архівів у м. Ровно та в районах Ровенської області», за якою всі архівні матеріали установ і організацій, що належали Польщі, під ідеологічним впливом якої чимало часу перебували й землі значної частини Західної України, а також приватні збірки подібного спрямування, підлягали обов'язковій концентрації в ДАРО.

Не зупиняючись детально на складних проблемах, пов'язаних із формуванням фондів цієї установи та її становленням у складний період 30-х років та добу воєнного лихоліття, зазначимо, що вже 5 лютого 1944 року, після звільнення наших теренів від фашистських окупантів, ДАРО відновив свою діяльність і на початок 1945 року тут було зареєстровано майже 1 млн. архівних справ [1]. У той же час до ДАРО продовжували надходити документа з інших регіонів СРСР, що безпосередньо стосувалися Рівненської області.

Ще в 1944 році Ровенський обласний архів відповідною Постановою Уряду було віднесено до складу науково-дослідних установ і саме з цього часу розпочинається активна його діяльність, спрямована на використання зібраних тут матеріалів у практичній роботі. Так, зокрема, попередньо зібраний співробітниками аналізованої установи матеріал щодо перебування німецько-фашистських загарбників, дав змогу укомплектувати збірку «Україна у Великій Вітчизняній війні» для подальшого її експонування на республіканській виставці «Злочини німецько-фашистських окупантів». Наявні матеріали використовувалися згодом й для уточнення кордонів районів області, відновлення чи реставрації архітектурних пам'яток, інших нагальних потреб.

На початок 1950 року завершилося впорядкування документально-матеріальної бази цієї установи. А з 1960 року розпочалося поступове комплектування архіву фотодокументами, що значно збагатило його наукову базу і саме тоді й розпочалася централізована каталогізація документальних матеріалів.

Із середини 50-х років ДАРО розгортає значну науково-дослідну та видавничу діяльність. Чимало документів із його фондів починають активно використовуватися у численних збірках, видрукованих Центральними державними архівами та архівами інших областей, окремими особами. Поступово архів стає центром наукової роботи в

області. Так, за даними цитованого вже джерела [1, с.6], якщо у 1962 році в архіві працювало 36 дослідників, то в 1964 році тих, хто користувався послугами цієї установи, нараховувалося вже 256 осіб. Саме фонди ДАРО дали змогу підготувати чимало якісних дипломних, кандидатських та докторських дисертацій, публічних лекцій, статей тощо, підтверджуючи загальновідому думку про те, що лише тісне поєднання освіти і науки є результатом забезпечення високої якості самої освіти та належного інтелектуального супроводу державотворення. Матеріал, сконцентрований тут, активно використовується й у роботі органів місцевого самоврядування. Архів щороку видає чимало довідок населенню з різних питань його життєдіяльності тощо. Інакше кажучи, ця установа стає справді потрібною структурою у забезпеченні ефективного функціонування громадсько-політичного, культурного та приватного життя громадян області. Збережені тут матеріали надають можливість і сьогодні відтворити загальну панораму культурно-мистецького розвитку в області в її історичній ретроспективі, рівень його фінансового забезпечення, ставлення до цієї роботи тодішніх керівників та й самого населення, іншими очима подивитися на проблеми, що виникали на шляху розгортання культурного будівництва тощо. Корелюючи їх із аналогічними (по областях), краще бачимо не лише потенційні можливості нашого краю, але й шляхи подальшої діяльності різноманітних установ у справі забезпечення культурних потреб. Вони свідчать також і про роль та важливість духовної практики у тогочасному суспільстві в різні історичні періоди, особливо в системі духовних координат ХХ століття, а отже спонукають до її подальшого аналізу.

З іншого боку, сьогодні для використання навіть наявного архівного матеріалу, потрібна належна його популяризація, тобто ознайомлення з тим, що збережено для фахового наукового загалу. І це, в першу чергу, стосується молодих дослідників, які, зважаючи на складні обставини сучасного життя, зміну в системі ціннісних орієнтацій тощо, позбавлені необхідної довідкової інформації.

Метою даної статті є коментар матеріалів, що зберігаються в ДАРО і стосуються переважно різних граней організації культурно-мистецького та духовного життя в нашому краї. Однак їх розгляд обмежимо певним періодом, а саме кінцем ХVІІІ (перші матеріали датуються тим часом) - серединою 60-х років ХХ століття. У цьому зв'язку звернемо увагу на архівні матеріали, зібрані у фонді «Місцевих установ Російської імперії та буржуазних урядів (1796-1920 рр.)», зокрема в розділі «Ровенський повітовий справник» [2]. Останій нараховує 77 одиниць зберігання, у тому числі й Розпорядження про заборону поширення книги домашнього вчителя п. Худякова «Самовчитель для початкуючих при навчанні грамоти» як такої, що своїм змістом суперечить церковному вченню і значною мірою, зазначається в розпорядженні, спрямованій проти існуючого державного ладу (1865 р.); про усунення осіб римо-католицького віросповідання від служби в канцеляріях поліції тощо.

Серед інших документів, що зберігаються у цьому фонді, на увагу заслуговує й матеріал стосовно надання лікарю п. Михайловському дозволу на відкриття приватних медичних закладів на території четвертої станової дільниці (1865 р.); Порядок служби в Березнівському костьолі та репертуар його хорового колективу, а також розгорнута відомість про Стан і наявність шкіл при сільських православних приходах першого стану Ровенського повіту (1868 р.). Зазначимо також, що у цьому фонді зберігаються чимало даних про структуру духовних закладів, у т.ч. й церков, костьолів, синагог із точною кількістю прихожан у кожному із вищенаведених духовних осередків, а також відомості про існування молитовних будинків та тих, що будуються на цій території.

У розділі «Навчальні заклади» найбільше зацікавлення викликає матеріал стосовно місцевого Реального училища [3]. Нагадаємо його коротку історичну довідку: 6 грудня 1832 року (за розпорядженням Міністерства народної освіти) в Луцьку було відкрито гімназію, яка утім, за браком належного приміщення, вже 7 серпня 1834 року

переводиться спочатку до Клевая, а в 1839 році - до Рівного. У період 1865-1866 рр. вона реорганізується в Реальну гімназію, а з липня 1872 року - в Реальне училище, позбавлене згодом, за розпорядженням рівненського повітового комісара, щорічної державної субсидії. Уже 30 серпня 1922 року воно припинило своє існування. Проте, проіснувавши понад 80 років, заклад залишив помітний слід у житті міста. Тож чималий масив документів у цьому фонді відведено листуванню Міністерства народної освіти з Київським університетом Св. Володимира (який здійснював тоді загальне керівництво мережею народної освіти і на Волині), відкритим 1834 року з метою розширення впливу Російської імперії. У фонді наявні документи стосовно посилення нагляду за учнями та співробітниками закладу, з'ясування їхньої політичної благонадійності (1839-1861 рр.), а також детальна характеристика якісного складу працюючих; участі учнів гімназії у переписі населення волинського краю (1851 р.) тощо.

Нагадаємо, що після придушення польського повстання 1830-1831 рр., закриття Кременецького ліцею, розформування Віленської навчальної округи і змін у системі керівництва освітою в західному регіоні, цей університет, який очолював знаний фахівець народної культури М.Максимовичем, виконував не лише покладене на нього завдання стосовно русифікації українських теренів, але й стимулював вивчення вітчизняної культурологічної проблематики.

Унікальний матеріал знайде у цьому фонді дослідник й стосовно відкриття у м. Рівному чоловічої гімназії (1913-1914 рр.). Адже тут зібрано численне офіційне листування з керівництвом Київської навчальної округи у цьому напрямі; документи, що дають підставу скласти розлогу характеристику духовного життя в місті, інформацію про наявність приватних шкіл і, відповідно, осіб, що займаються приватною освітньою практикою (1837-1838 рр.). Збережена тут інформація і про культурно-мистецький чинник, а саме - діяльність духового оркестру, його репертуар, вплив на стан духовної культури міста; його художніх керівників за понад 20-річний період (1891-1912 рр.), інші культурні чинники, що певною мірою визначають культурну інфраструктуру та духовний клімат городян, зокрема й про відкриття тут книжкового складу московського книготорговця Ферапонтова тощо.

Досить інформаційно насиченими, на нашу думку, є журнали засідань Педагогічної ради цього закладу за 1832 р., 1864 р., 1866 р., 1872-1880 рр., 1885-1886 рр., 1888-1889 рр., 1894-1896 рр., 1901-1903 рр., 1906-1907 рр., 1909-1919 рр. та 1922 рік. Тут зберігаються чимало документів, пов'язаних із засіданнями приймальної комісії; звіти директорів зазначеного вище закладу за чималий період (1840 р., 1844 р., 1859 р., 1872 р., 1876 р., 1877 р., 1884-1888 рр., 1892-1893 рр., 1896 р., 1909 р., 1915 р.), а також детальні звіти завідувача бібліотекою. Ці документи дають змогу з'ясувати не лише національний та майновий склад учнів, тенденції щодо його змін, стан матеріально-технічної бази, якість організації навчально-виховного процесу, кадровий корпус, наявність і зміни книжкового фонду, а також визначити найбільш необхідні у навчанні видання, врешті-решт, фахову компетентність самих педагогічних працівників.

Звернемо увагу й на документи цього фонду, пов'язані з неприйняттям батьками більшості учнів аналізованої установи насильницької полонізації навчального процесу (1920 р.), що знайшло свій вияв у відповідній Петиції батьківського комітету до керівних освітянських структур. Цікавими є також окремі навчальні програми дисциплін, збережені, на жаль, лише за 1873-1874 рр. та зведені відомості успішності учнів, зокрема й відомого згодом письменника і громадського діяча, що навчався у 60-ті роки в Рівному, В.Г.Короленка [20]; списки осіб, зарахованих до закладу та які його згодом завершили, а також особові справи викладачів та службовців, які працювали тут, зокрема й відомого історика та громадського діяча України М.І.Костомарова.

Достатньо інформації для фахівців дадуть й учнівські твори з російської літератури, збережені за період 1840-1841 рр. Систематичний каталог учнівської бібліотеки, Рапорти

вчителів про інвентаризацію навчальних кабінетів, список навчальних та наочних посібників кабінету природознавства тощо, що дає змогу скласти хоча б загальну уяву про стан освітніх справ у нашому краї у зазначений вище період. Всі ці унікальні документи так потрібні для співставлення із сьогоденням і пошуку шляхів виходу із кризи сучасної освіти. Адже саме фахового аналізу, опертого на вітчизняний попередній досвід, бракує сьогодні освітянським керівникам у час здійснення кореляції європейських освітніх систем.

У фондах «Установ, підприємств та організацій, що знаходилися в компетенції Польщі» у період 1919-1939 років, звернемо увагу на матеріали, зібрані у розділі «Повітові староства» [4], зокрема документи, пов'язані з конфіскацією заборонених друкованих видань (1920-1922 рр.), листування з повітовим комісаром поліції у м. Ровному стосовно діяльності артистичних труп у Ровненському (1924 р.) та Острозькому (1931-1939 рр.) повітах, а також розділ «Листування з Міністерством внутрішніх справ», у якому йдеться про хід збору коштів для шкільного будівництва, бюджету єврейських релігійних громад і синагоги за 1936 рік. Окремий, чималий розділ, тут складають Рапорти начальників районів про діяльність товариства «Просвіта» (1921 р.), що була найбільш впливовою організацією у справі не лише піднесення духовної культури краю, але й активно відстоювала їхні політичні права (зокрема справи про нагляд за її діяльністю, а також контроль за роботою інших товариств, спілок, об'єднань та організацій у період 1920-1939 років на Рівненщині).

У розділі «Повітові відділи» (створені у 1920-1921 роках на підставі відповідного розпорядження генерального комісара Східних земель як розпорядчо-виконавчі органи повітових сеймиків, із 1939 року - повітових рад. Ліквідовані у 1939 р.) [5] акцентуємо увагу дослідників на розпорядчих документах та інструкції стосовно стану безпритульності у краї (1930-1939 рр.), організацію курсів для вихователів опікунських закладів (1930-1931 рр.), доставку пошти населенню віддалених містечок, сіл та районів області (1926-1927 рр.), організацію роботи кінопересувок (1939 р.); збережені тут і протоколи зборів жителів сіл Бугринської гміни стосовно необхідності відкриття на цій території школи (1923 р.). Є тут розмаїте листування повітового відділу Рівненського сеймику із Волинським воєводським управлінням із господарських і фінансових питань про збір коштів на будівництво Інституту радіо ім. Марії Кюрі-Склодовської, а також організацію мережі освіти на території Рівненського повіту (1923 р.); чималий обсяг листування з Ровенським повітовим відділенням «Просвіти» стосовно відкриття приватної гімназії з українською мовою викладання. Тут зібрано також списки католицьких і православних парафій у Корецькій гміні (1922 р.), список початкових шкіл на території Ровенського повіту (1930-1931 рр.), а також карти шкільних округів Костопільського повіту (1936-1937 рр.), проекти організації початкових шкіл у Деражненській гміні Костопільського повіту (1932-1933 рр.) тощо, колективні заяви жителів гміни Межиричі до Ровенського повітового сеймику з проханням надати їм допомогу у будівництві шкіл (1923 р.).

Переглядаючи Другий розділ архіву, зокрема матеріали під назвою «Начальники районів» (посади, що були створені згідно розпорядження генерального комісара Східних земель про організацію повітів від 5 листопада 1909 р. як проміжних органів між староствами повітів і гмінними управліннями. Вони здійснювали інструкторські функції, а часто й розпорядчі, територіально охоплювали від 3 до 5 гмін (ліквідовані у 1939 році), що включає 7 фондів [6] зі 130 одиницями зберігання за період 1919-1936 рр., можна знайти інформацію стосовно надання дозволу на проведення зборів, вечорів відпочинку, театральних вистав та інших масових заходів, що мали місце у той час, репертуар аматорських гуртків, а також рекламні афіші з детальним зазначенням назв творів, акторського складу, задіяних у цих заходах тощо. Тут же концентрується інформація й стосовно організації шкіл (1920-1922 рр.) у повіті.

У цьому ж розділі звернемо увагу на 5 фондів із 7173 одиницями зберігання (1919-1939 рр.), об'єднаних матеріалами рубрики «Міські управління» [7] (створені як розпорядчі виконавчі органи рад міст, виділених із повітів). У них знаходяться чимало документів стосовно організації Рівненського повітового комітету шкільної виставки (1928-1933 рр.), з'їзду членів спілки власників кінотеатрів Волинського воєводства (1932 р.), звітів Товариства з питань поширення театрального мистецтва на Волині (1933-1934 рр.). Безперечно цікавою є й історична довідка про місто Рівне (1928 р.). Там же, в матеріалах гмінних управлінь [8], наголосимо на статистичних даних стосовно функціонування різноманітних сект та молитовних приміщень на території Костопільського повіту (1929 р.), що дають змогу прослідкувати рівень релігійності населення та важливість для нього культурно-дозвілевої практики.

Достатньо інформаційно насиченим, у контексті нашого дослідження, є розділ «Б», «Поліційні установи», що включає 4 фонди, 929 одиниць зберігання за 1919-1939 рр. [9]. Саме тут зібрана інформація стосовно різноманітного втручання у роботу та подальшого ідеологічного впливу на українські установи культури. Зокрема цікавою є інструкція «Сельроб-Єдності» про форсований вплив на «Просвіти» та інші легальні організації краю з метою їх поступового підпорядкування іншій ідеології. Є тут Оргстатут і програма секції молоді «Сельроб-Єдності»; загалом саме в цьому фонді зібрано чимало документів із питань партійного будівництва у той складний та політично не визначений період.

Подібна інформація зберігається і в розділі «Установи суду і прокуратури» [10] та її підрозділах «Прокуратура Ровенського окружного суду» [11] що дає достатні підстави проаналізувати ту нелегальну літературу, зокрема й періодичну пресу, що надходила на Ровенщину, поступово залучаючи активістів краю до активного спротиву польській владі, налагодження контактів із представниками більш політично активної Галичини; є тут і Проекти статутів різноманітних політичних партій, їх резолюції, статистичні звіти стосовно членства в них; розкриті напрями роботи партійних організацій серед місцевого населення; висвітлено хід підготовки різноаспектних політичних акцій, а також вміщено тексти революційних пісень, що нелегально поширювалися в краї. Тут зібрано й матеріал, що свідчить про активну боротьбу місцевого населення за проведення навчання в школах українською мовою.

Найбільш близьким до предмету нашого дослідження залишаються й наступний розділ матеріалів ДАРО, який концентрує інформацію про культурно-освітні установи та навчальні заклади Рівненщини. У цьому контексті відзначимо матеріали Місцевого комітету Польського біографічного словника [12], підпорядкованого Академії наук Польщі. Його члени збирали біографічні дані видатних політичних, державних, наукових, громадських діячів Польщі. Проте Комітет поширював свою діяльність (вплив) і на терени Волинської, Подільської, Київської, Херсонської губерній, а також польських колоній у центральній Росії та Сибіру. Функціонував цей комітет до 1935 року і чимало зробив у справі поширення зазначеної вище інформації серед широкого загалу. Звернемо увагу й на Статут Комітету, протоколи його засідань, листування з Академією наук та інформацію про тих осіб, кого збиралися включити до Словника.

У цьому розділі окремо виділяється блок матеріалів під назвою «Шкільні інспекторати» [13], що були створені 4 червня 1920 року з метою організації мережі шкільної освіти, дошкільного та позашкільного виховання дітей. Саме тут є чимало розпоряджень, циркулярів Міністерства віросповідань і народної освіти стосовно цієї справи, а також різноманітні звіти про роботу шкіл Костопільського повіту станом на 15 вересня 1933 року з детальним розкладом уроків, характеристикою рівня викладання, ступенем охоплення навчанням дітей шкільного віку в окремих селах Рівненщини. Збережено тут й окремі протоколи засідань педагогічних рад різних типів шкіл краю, інвентарні списки майна і обладнання шкіл у м. Березне (1925 р.), с. Квасилів (1936 р.), с.

Суйки (1930 р.) та розмаїте листування зі шкільним інспекторатом, громадськими й науковими установами і організаціями Західної України.

У матеріалах Правління Волинської округи Спільки вчителів Польщі [14], що об'єднувало, починаючи з 1923 року, вчителів усіх ступенів і типів шкіл на теренах Волинського воєводства з метою підвищення освітнього, культурного та професійного рівня, а також здійснювало захист їхніх матеріальних інтересів, тобто було чи не першим професійним об'єднанням педагогів, - зібрано різноманітні розпорядчі документи з питань організації навчально-методичної роботи, а отже численні статuti громадського фонду будівництва загально-освітніх шкіл на Волині (1933 р.), комісії позашкільної освіти в м. Сарнах, правила вступу і програми занять у педагогічних закладах Волині (1936 р.). Є тут також і протоколи VII-VIII з'їздів учителів Волинської округи (1932-1934 рр.), повітових конференцій та зборів, Звіти про діяльність Волинського правління «Волинської матиці шкільної» (1932 р.), розмаїта інформація стосовно організаційної й освітньо-виховної діяльності низових і повітових осередків Спільки, про організацію курсів підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, списки членів (1932-1939 рр.), їхні облікові картки тощо. Особливий інтерес викликають Програми для практичного вивчення педагогіки, Програми учнівських біологічних спостережень, окремі рецензії на відвідані інспекторами уроки, а також численне листування стосовно організації та збору етнографічних, фольклорних, сфрагістичних і геральдичних матеріалів Волині тощо. Ці документи становлять інтерес навіть для пересічного громадянина, безпосередньо не пов'язаного з освітянською справою, адже засвідчують, що в умовах відсутності державної підтримки саме населення знаходило і культивувало найбільш життєздатні форми збереження власної національної пам'яті.

Перевагою будь-якої архівної установи слід вважати наявність у її складі особових фондів, тим більше, якщо мова йде про знаних у краї осіб. У ДАРО їх декілька, зокрема й фонд Якуба Гофмана [15] (відомого історика-краєзнавця, голови Правління Волинської округи Спільки вчителів в Польщі, автора «Путівника по Волині», «Бібліографії Волині» тощо, редактора альманаху «Рочник Волинський»), який зберігає автобіографічні відомості про дослідника, його листування з рідними та знайомими, особисті щоденникові записи й нотатки та щоденник його дружини. У фонді знаходяться проекти статутів парламентської культурно-освітньої групи депутатів Сейму і Сенату, проекти законів про становище вчителів шкіл регіону, проект організації гуртка, спрямованого на підвищення культурного рівня молоді села і детальна програма його занять (1936-1937 рр.), а також програм вивчення історії Польщі (1928-1930 рр.), чотирирічних курсів стосовно навчання польської мови і літератури, матеріали конференції, спрямованої на підвищення кваліфікації працівників дошкільної освіти в краї (1929-1930 рр.), загальноосвітніх курсів тощо. Є тут також декілька рукописів статей Я.Гофмана з історії м. Ровно та м. Олики; з питань громадсько-політичного руху та інші рукописи його робіт, зокрема й про виникнення Холмського і Волинського єпископств початку XIV-XV століть, історична довідка про Волинь, плани його лекцій, звіти про діяльність Гуманітарної комісії (1935-1937 рр.) тощо. Цей матеріал дозволяє скласти достатньо повне враження про громадсько-політичну й культурну діяльність цієї непересічної постаті в історії Волині.

Третій розділ архіву включає фонди радянських установ, організацій і підприємств та складається з декількох підрозділів. У першому з них концентрується матеріал названих вище установ періоду Громадянської війни та революції. У цьому зв'язку звернемо увагу на матеріали Дубнівського повітового виконавчого комітету [16], що зберігають інформацію, серед інших, й відділу народної освіти, Програму Першого Вчительського з'їзду в м. Дубно (1 липня 1919 р.), списки шкіл повіту, зруйнованих війною та шкіл, що потребують відбудови. У цьому ж розділі знаходяться документи низки міських, районних комітетів, зокрема Сарненського [17], де зберігається інструкція

з питань позашкільного виховання для повітових відділів позашкільного виховання, повітових інструкторів; Дядьковицького волосного революційного комітету [18] (що містить протоколи загальних зборів учителів, інформацію про національний склад мешканців окремих населених пунктів, різних напрямів роботи шкіл тощо. За цими документами можна скласти достатньо повну уяву про те, яким чином відбивалися кроки відповідних освітянських комітетів різних урядів Української народної республіки на західноукраїнських теренах, настільки схвалювало ці дії місцеве населення чи його керівні представники на місцях.

Наступний підрозділ другого розділу матеріалів ДАРО складають фонди радянських установ, організацій та підприємств періоду 1939-1964 років і концентрує він у собі декілька інформаційних блоків, зокрема, крім офіційних документів Центральних органів партії, Верховної Ради УРСР тощо, Постанови та розпорядження обласного, районних і міських виконавчих комітетів та іншої нормативної документації, тут є звіти, доповідні записки та листування з питань культурного будівництва, роботи дитячих садків, дитячих будинків, відкриття середніх і вищих навчальних закладів, зведені інформації про стан працевлаштування молоді після здобуття нею середньої освіти, а також звіти про наявність спеціалістів із середньою спеціальною освітою тощо. Акцентуємо увагу читача й на матеріалах Ровенського обласного статистичного управління [19], де зберігаються зведені й річні звіти обласного відділу народної освіти по шкільних й позашкільних установах та їх контингенті, зведені й річні звіти обласного управління культури, зокрема й про підготовку наукових працівників через аспірантуру, стан розвитку культурно-дозвілдової сфери, кількість колективів художньої самодіяльності за жанрово-видовою ознакою, характеристики кадрового складу закладів культури, репертуар, гуртків тощо.

далі буде

Список використаної літератури

1. Ровенський обласний державний архів. - К.: Наукова думка, 1970.- 260 с.
2. Див.: Ровенський повітовий справник. Фонди місцевих установ Російської імперії та буржуазних урядів (1796-1920 рр.) // Рівненський обласний державний архів (ДАРО), ф. 379, 77 од. зб., 1852-1877 рр.
3. Навчальні заклади. Ровенське реальне училище // ДАРО, ф. 215 та 394, 1372 од. зб., 1832-1922 рр.
4. Повітові староства, експозитура Ровенського повітового староства в м. Корець // ДАРО, ф. 30, 15269 од. зб., 1920-1939 рр. та ф. 52, 83 од. зб., 1920-1939 рр.
5. Повітові відділи // ДАРО, Костопільський, ф.26, 261 од. зб., 1925-1935 рр.; Ровенський, ф. 193, 398 од. зб., 1921-1939 рр.; Сарненський, ф.476, 1 од. зб., 1936-1937 рр.
6. Начальники районів // ДАРО, I району Ровенського повіту в м. Корець, ф.204, 90 од. зб., 1920-1936 рр.; II району в м. Клевань Ровенського повіту, ф.205, 3 од. зб., 1920-1921 рр.; III району в м. Здолбунів Ровенського повіту, ф.206., 6 од. зб., 1921 р.; IV району Ровенського повіту в м. Тучин, ф.207, 5 од. зб., 1920-1921 рр.; V району Ровенського повіту, ф.208, 2 од. зб., 1921 р.; VI району Ровенського повіту в м. Корець, ф. 418, 11 од. зб., 1920-1922 рр.; VII району Ровенського повіту в с.Морочне, ф.413, 13 од. зб., 1919-1921 рр.
7. Міські управління // ДАРО, ф.31, 4892 од. зб., 1919-1939 рр.
8. Гмінні управління // ДАРО, ф.80, 28 од. зб., 1921-1935 рр.
9. Поліційні установи // ДАРО, ф.86, оп.2, спр.70, спр.287.
10. Установи суду і прокуратура Ровенський окружний суд // ДАРО, ф.32, 41907 од. зб., 1919-1939 рр.
11. Прокуратура ровенського окружного суду // ДАРО ф. 33, 27 од. зб., 1921-1939 рр.
12. Місцевий комітет Польського біографічного словника в м. Ровно // ДАРО, ф. 202,

- 4 од. зб., 1932-1934 рр.
13. Культурні й навчально-освітні установи. Шкільні інспекторати // ДАРО, Дубнівський, ф. 541, 1 од. зб., 1928-1929 рр.; Костопільський, ф. 252, 8 од. зб., 1928-1939 рр.; Ровенський, ф. 248, 2 од. зб., 1922-1938 рр.
 14. Правління Волинської округи спілки вчителів Польщі // ДАРО, ф. 184, 73 од. зб., 1926-1939 рр.
 15. Особисті фонди. Гофман Якуб // ДАРО, ф.160, 93 од. зб., 1914-1939 рр.
 16. Фонди радянських установ і організацій періоду Громадянської війни і революції: Дубнівський повітовий виконавчий комітет // ДАРО, ф. Р - 421, 24 од. зб., 1919 р., тематична картотека.
 17. Сарненський міський революційний комітет // ДАРО, ф. р - 469, 5 од. зб., 1919 р., тем. карт.
 18. Дядьковицький волосний революційний комітет // ДАРО, ф. р - 358, 38 од. зб., 1920 р., тем. карт.
 19. Фонди радянських установ, організацій та підприємств періоду 1939-1964 рр. Рівненське обласне статистичне управління // ДАРО, ф. р - 454, 4456 од. зб., 1944-1962 рр.
 20. Пономарьова Т.О. Світла особистість імперії темряви: В.Г.Короленко на Рівненщині: джерела, літературні дослідження та краєзнавчі нариси / Т.О.Пономарьова. – Рівне, 2010. – 304 с.

V. G. Vytkaľov

CULTURAL PRACTICE OF VOLYN IN ARCHIVAL DOCUMENTS AND MATERIALS

In the article the separate (mainly culturological aspiration) funds of the regional archive Rivne state (RARS) and possibility of their use are analysed in further scientific activity

Key word: *archive, historical sight, Rivne state.*

УДК 044.325

С.В. Виткалов

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ВОЛИНИ ЯК ОБ'ЄКТ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проаналізовано хрестоматію Рівненських авторів В.Виткалова та Т.Пономарьової «Берестецька битва 1651 року мовою документів: за матеріалами наукової спадщини І.К. Свєшнікова». Акцентується увага на основних структурних розділах книги та принципах їх побудови.

Ключові слова: *наукова спадщина, національно-визвольна боротьба, Україна.*

Сучасна економічна й суспільно-політична ситуація, на перший погляд, є вкрай не сприятливою для особливого наукового зацікавлення історичною проблематикою. Проте саме наш час вирізняється посиленою увагою не лише науковців, але й широких верств населення до історико-культурної спадщини власного народу, що завжди було ознакою відповідного історичного мислення та високої політичної культури. Ця теза стає ще більш актуальною, коли мова йде про окремі сторінки вітчизняної історії, що часто мають неоднозначне, а подекуди й полярне тлумачення, в різні суспільно-політичні періоди функціонування цієї держави або ж у політичній думці народів, що її оточують. У нашому випадку йдеться про національно-визвольну боротьбу українського народу 1648-1657 років під проводом Богдана Хмельницького і її ключову